

Одінцова А.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСОБИСТІСНИХ ПРОЯВІВ СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНИМИ ТИПАМИ ЖИТТЄВИХ РОЛЕЙ

Психологічні перспективи. Вип. 23 – Луцьк, Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, 2014. – С. 238–251.

У статті Одінцової А.М. «Психологічні тенденції особистісних проявів студентів із різними типами життєвих ролей» висвітлено результати емпіричного дослідження взаємозв'язку між типом життєвої ролі й особистісними проявами людини. У роботі представлена власна типологія життєвих ролей, що побудована на основі зіставлення поняття «роль» з такими поняттями, як «життєва позиція», «життєва лінія», «стратегія життя», «сєнс життя» та «життєва перспектива». На емпіричному рівні виявлено співвідношення між домінуючим типом життєвої ролі та особистісними якостями, цілеспрямованістю, способом подолання життєвих труднощів, рівнем комунікативних та організаторських здібностей. Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше на емпіричному рівні був досліджений взаємозв'язок між типом життєвої ролі й особистісними проявами людини. Отримані результати можуть бути використані для створення програм факультативних і тренінгових занять.

Ключові слова: життєва роль, типологія життєвих ролей, особистісні прояви.

Постановка наукової проблеми та її значення. Поняття «життєва роль», як і більш широке поняття «роль», тісно пов'язане з поняттям «особистість». За визначенням С.Д. Максимєнка, «особистість – це форма існування психіки людини, яка являє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності й саморегуляції і має свій унікальний і неповторний внутрішній світ» [7, 38].

Російський соціолог І. С. Кон під поняттям «особистість» розуміє систему [4]. Об'єктивно система особистості найкращим чином може бути описана як сукупність її ролей. Рольова поведінка враховує унікальні індивідуально-психологічні характеристики особистості й неповторні конкретні умови реалізації нею життєвої ролі, у яких ця особистість функціонує. Скільки виконавців ролі, стільки й варіантів її виконання.

Згідно з П.П. Горностаєм, «життєва роль – це психологічна роль, яка пов'язана з ідентичністю особистості, життєвим сценарієм, індивідуальністю людини; вона пов'язана не з конкретними рольовими ситуаціями, а виконується в

різних ситуаціях, іноді протягом усього життя.... Життєві ролі мають дві характеристики. З одного боку – це типові ролі, як правило, ті, що мають аналоги серед соціальних ролей, наприклад, сімейні (батько, син, дочка), гендерні, професійні; з іншого боку – це індивідуально-особистісні ролі, що визначають своєрідну неповторність людини й індивідуальні відмінності між людьми» [2, 33].

Ми можемо стверджувати, що поняття роль відображає не лише соціальну сторону особистості, але й внутрішню її структуру як спосіб розуміння і визначення свого стану та особистісних проявів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Багато вчених намагалися сформулювати поняття ролі, розробити класифікацію та знайти взаємозв'язок між особистісними рисами й характеристиками ролей людини.

У концепції Е. Томаса та Б. Біддла роль розглядається як феномен, що функціонує на перетині двох сегментів: особистісного та поведінкового[8].

У психодраматичній теорії особистості Я.Л. Морено, що узагальнила майже всі прояви активності людини, розглядаються такі рольові категорії: соматичні (або психосамотичні), психічні, соціальні, трансцендентні (або інтегративні) [6]. Життєві ролі так чи інакше охоплюють усі чотири компоненти з класифікації Я.Л. Морено, хоча й не зводяться до жодної з них.

Фахівець в галузі психології та психотерапії особистості П.П. Горностай пропонує типологію життєвих ролей, яка базується на виділеному ним понятті інтегральної життєвої ролі, тобто ролі, яка пов'язана з життєвим сценарієм особистості й визначає тип особистості людини. Інтегральна роль знаходиться на перетині та поєднує в собі властивості чотирьох типів життєвих ролей: характерних, сценарних, смислових та архетипічних [2].

Мета роботи полягає у дослідженні взаємозв'язку між типом життєвої ролі й особистісними проявами людини.

Методи та методики. У дослідженні брали участь юнаки й дівчата у віці від 18 до 22 років. Загальна кількість досліджуваних – 217 чоловік. Опитувані – студенти вищих навчальних закладів різного напрямку навчання, а саме:

Херсонського державного університету, Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія) та Національного технічного університету.

Серед емпіричних методів дослідження нами були застосовані наступні психологічні методики:

- розроблена нами анкета «Ставлення до власної ролі», що дає можливість проаналізувати рівень розвитку провідної ролі відповідно до життєвої концепції особистості;

- методика багатofакторного дослідження особистості Кеттелла (форма С), яка дає змогу проаналізувати особистісні якості опитуваних;

- тест «Сенс-життєві орієнтації», що є адаптованою Д. О. Леонтьєвим версією тесту «Мета у житті» (Purpose-in-Life Test, PIL) Дж. Крамбо та Л. Махоліка. Цей тест дає можливість проаналізувати наступні характеристики: наявність чи відсутність цілей у майбутньому, осмисленість життєвої перспективи, інтерес до життя, задоволеність життям, уявлення про себе як про активну та сильну особистість, що самостійно приймає рішення та контролює своє життя;

- методика КОЗ на виявлення комунікативних та організаторських здібностей;

- копінг-тест Лазаруса, адаптований Т.Л. Крюковою, Е.В. Куфтяк і М.С. Замишляєвою, призначений для визначення копінг-механізмів, способів подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності, копінг-стратегій.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Задля досягнення поставленої мети роботи ми піддали процедурі факторного аналізу показники за методиками: багатofакторного дослідження особистості Кеттелла (форма С), тесту «Сенс-життєві орієнтації», методики КОЗ, копінг-тесту Лазаруса.

Також до загальної матриці увійшли результати авторської анкети «Ставлення до власної ролі», попередньо згруповані за п'ятьма показниками,

відповідно до типології життєвих ролей, яка була розроблена на основі зіставлення поняття «роль» з такими поняттями, як «життєва позиція», «життєва лінія», «стратегія життя», «сенс життя» та «життєва перспектива», і представлена у вигляді парних конструктів:

- аксіологічно-змістові й аксіологічно-нейтральні ролі;
- послідовні та непослідовні ролі;
- активні й пасивні ролі;
- смислоутворюючі та смислонеітральні ролі;
- свідомі й несвідомі ролі.

На думку І.І. Єлісеєвої, «...зменшення кількості одиниць спостереження у вибірці різко знижує помилки реєстрації... (що) ... забезпечує більшу точність вибірових даних у порівнянні з масовим суцільним спостереженням» [3, 214]. Саме тому, задля підвищення достовірності результатів, процедурі факторного аналізу були піддані дані 39 досліджуваних, випадково обраних із загального обсягу вибірки (217 опитаних).

Після виявлення кількості факторів (нами було задано п'ять факторів), ми провели факторизацію та використали обертання Varimax Кайзера задля найкращої інтерпретації даних.

В результаті дослідження отримані наступні результати: з п'яти факторів три - пов'язані з вищезгаданою рольовою типологією, до четвертого фактору увійшли всі показники копінг-тесту Лазаруса (вісім шкал), п'ятий фактор виявився статистично незначущий. Надалі ми будемо розглядати перші три фактори.

До першого фактору разом з показником «Активного - Пасивного» типу ролі увійшли: комунікативні здібності (за методикою КОЗ), усі показники тесту «Сенс-життєві орієнтації» та такі показники багатфакторного дослідження особистості Кеттелла, як емоційна стійкість і моральна нормативність - з позитивним факторним навантаженням, та підозрілість і мрійливість - з негативним факторним навантаженням.

«Активні - Пасивні» ролі – це тип ролей, що відображає стратегію життя особистості й характеризує якість виконання ролі. Цей тип ролей пов'язаний з ініціативним відношенням до життя, усвідомленою та рішучою поведінкою індивіда.

До першого фактору, що відображає якість виконання ролі, увійшов з факторним навантаженням 0,32 показник комунікативних здібностей. Для людей з домінуванням «Активної - Пасивної» ролі характерна та має велике значення взаємодія з навколишнім середовищем. Комунікативні здібності пов'язані з ініціативою, тому що потребують від людини прояву бажання до спілкування, прагнення до підтримки процесу комунікації, вміння слухати й висловлювати власну думку. Комунікативні здібності – це індивідуально-психологічні особливості людини, що забезпечують ефективність її спілкування та сумісність з іншими людьми [5].

Оскільки для людей з домінуванням «Активної - Пасивної» ролі характерна ініціативна позиція в житті, прагнення керувати власним життям, тому поява у цьому факторі показників методики «Смисло-життєві орієнтації» цілком доречна. Показники методики «Смисло-життєві орієнтації» охоплюють такі сторони життєдіяльності особистості, як: наявність у людини цілей на майбутнє, відчуття емоційної насиченості й зацікавленості в сьогоденні, оцінку минулого (його продуктивності та наповненості сенсом), оцінку власної особистості (своєї незалежності й можливості будувати життя відповідно до особистих поглядів) та контроль власного життя. Отже, для людей з вираженою «Активною» роллю характерно тримати під контролем усі аспекти прояву власного «Я» та процесу життєдіяльності загалом.

Щодо показників багатофакторного дослідження особистості Кеттелла ми отримали наступні результати.

До першого фактору з факторною вагою 0,30 увійшов показник «емоційної стійкості» (фактор «С»). Особистість, котрій притаманна емоційна стійкість, виявляє здатність до керування власними емоціями та настроєм, має вміння

знаходити адекватне пояснення та реалістичне вираження власним емоціям. Студент, який має у своєму профілі особистості фактор «емоційної стійкості», краще підготовлений до успішного виконання поставлених перед ним завдань, він більш спокійний та впевнений у своїх вчинках, ніж інші. Також він має реалістичне відношення до життя, стійкі в часі інтереси, вміє «тримати себе в руках», йому не притаманно впадати в паніку через невдачі.

Другий показник методики Кеттела, який також увійшов до першого фактору, – це показник моральної нормативності (фактор «G»). Його факторна вага становить 0,41. Моральна нормативність – це фактор, пов'язаний з регулюванням особистістю власної поведінки відносно моральних цінностей. У певному сенсі, це контроль над проявом власної особистості, який ми бачимо в теорії особистості З. Фрейда, де «Супер Его» керує «Ід». Люди цієї категорії характеризуються як зібрані, дисципліновані, стійкі, відповідальні та уважні до оточуючих.

Фактор «L» - підозрілість – увійшов з негативним факторним навантаженням (-0,52), тому ми будемо розглядати його більше як довірливість. Це показник емоційного ставлення до оточуючих людей, властивий терплячим, поступливим, безкористним людям, які легко забувають труднощі.

Четвертий показник методики Кеттела, що увійшов до першого фактору – це мрійливість, фактор «M» (-0,47). Цей показник, як і попередній, має негативне факторне навантаження, тому буде розглядатися нами як практичність. Він характеризує особистість як надійну, спокійну, здатну серйозно підходити до вирішення складних життєвих ситуацій, зайняту влаштуванням власних справ та вирішенням практичних питань.

Отже, характеристиками людей з домінування типу «Активної - Пасивної» ролі є: ініціативне відношення до життя, прагнення тримати під контролем усі аспекти власного життя, починаючи зовнішніми обставинами та закінчуючи проявом власних емоцій. Людям цієї категорії не властиво мріяти та фантазувати щодо далекого майбутнього, вони, швидше за все, живуть сьогоденням,

працюючи на досягнення результатів в теперішньому часі. Це стійкі, дисципліновані люди. У питаннях ставлення до оточуючих вони проявляють терпимість та безкористність, частіше самі виступають ініціаторами спілкування.

Для людей цієї категорії виконання ролі є процесом, у якому більше уваги звертається на саму дію, переживання ролі та рольової взаємодії, ніж на отримання результату в майбутньому.

Другий фактор об'єднав три типи ролей, а саме «Послідовні - Непослідовні», «Смислоутворюючі - Смислонеїтральні» та «Свідомі - Несвідомі». Перераховані три типи відповідають за характер, значимість та усвідомленість виконання ролі.

До другого фактору ввійшли показники багатофакторного дослідження особистості Кеттелла: з позитивним факторним навантаженням - емоційна чуттєвість, самодисципліна та напруженість; з негативним факторним навантаженням - інтелектуальність і самостійність.

«Послідовні - Непослідовні» ролі - це тип ролей, що відповідає життєвій лінії особистості, тобто сприяє чи, навпаки, перешкоджає реалізації життєвої позиції в часі та в обставинах життя. Ролі цього типу відображають характер планування й виконання ролі.

«Смислоутворюючі - Смислонеїтральні» ролі - це тип ролей, що відображає погляди особистості на сенс власного життя та значимість виконуваної ролі задля досягнення цього сенсу.

«Свідомі - Несвідомі» ролі - це тип ролей, що відображає усвідомленість виконання ролі й відповідає життєвій перспективі особистості, тобто сукупності обставин та умов життя, які створюють можливість оптимального життєвого просування.

У досліджуваних, результати яких потрапили до другого фактору, виконання ролі пов'язане з досягненням запланованої мети, з виконанням завдання. Роль ними обирається усвідомлено з урахуванням її користності та можливостей задля досягнення кінцевого результату.

Цікавим є той факт, що до цього фактору увійшов показник «інтелектуальності» (фактор «В») з негативним факторним навантаженням (-0,58). Тобто ми отримали результати, за якими одержані дані методики «Ставлення до власної ролі» - показники орієнтовані на досягнення результату, та результати методики Кеттела - показник «низький інтелект», потрапили до одного фактору. Показник Кеттела «низький інтелект» відповідає людям з низькими розумовими здібностями, схильних не доводити справу до кінця. Варто зазначити, що фактор «В» відображає міру вироблених та сформованих навичок. Існує пряма залежність між фактором «В» та умовами життя людини [1, 14]. Тому ми можемо припустити, що присутність цього показника пов'язана з віком опитуваних (18 – 22 роки), а саме з невеликим «багажем» знань, нестабільними умовами життя та з картиною світу, яка досі формується. Ми припускаємо, що також існує інша причина, яка має спільне коріння з першою: для юнаків виконання ролі пов'язане не з інтелектуальними досягненнями (сфера навчання чи майбутня професія), а з досягненнями в особистісній сфері життя (ефективне спілкування, демонстрація кращих власних якостей).

Інший показник багатофакторного дослідження особистості Кеттелла, який увійшов до другого фактору з позитивним факторним навантаженням (0,49) – це запрограмована емоційна чуттєвість (фактор «І»). Емоційна чуттєвість притаманна м'яким, ніжним людям, що потребують від оточуючих допомоги та співчуття. Це нетерплячі, м'які до себе та до оточуючих люди, що звикли діяти інтуїтивно. Завдяки розвинутій інтуїції вони відчують як краще себе продемонструвати, які сторони їх особистості будуть привабливішими в різних ситуаціях, та завдяки цьому досягають потрібного їм результату.

Також до другого фактору увійшов показник самостійності (фактор «Q2»). Оскільки він має негативне факторне навантаження (-0,45), ми розглядаємо його, скоріше, як показник несамостійності. Цей фактор розшифровується як залежність від групи, конформність. Люди цієї категорії мають тенденцію до конформної поведінки, вони вміють пристосовуватися до вимог оточуючих.

Фактор «Q3» - самодисципліна (контроль бажань) – увійшов до другого фактору з факторною вагою 0,42. Цим людям властивий високий самоконтроль власної поведінки. Вони усвідомлюють вимоги, які висуває соціальне оточення, та формують власну поведінку відповідно до означених соціальних вимог і норм моралі. У них сформоване уявлення щодо власного ідеалу та щодо того, де і як вони можуть реалізувати власні можливості. Орієнтуючись на цей образ «ідеального Я», вони керують власною поведінкою, для того, щоб переконати інших, що вони насправді вже такі.

Останній показник, який увійшов до другого фактору з факторним навантаженням 0,46, - напруженість (фактор «Q4»). Цей показник демонструє здатність до вираження збудження та напруги. Люди цієї категорії неспокійні, непосидючі, у поведінці помітна нервова напруга.

Отже, для людей з домінуванням «Послідовних - Непослідовних», «Смислоутворюючих - Смыслеитральних» та «Свідомих - Несвідомих» ролей характерне відчуття внутрішньої напруги, що рідко піддається розрядці. Перебуваючи у стані неспокійної напруги, вони орієнтовані на зовнішні соціальні норми та ідеали задля відповідності їм.

Вибір ролі для цієї категорії людей - це усвідомлений, продуманий процес, метою якого є отримання від оточуючих схвалення, співчуття чи допомоги, підтримки. Інтуїтивно вони відчувають, як саме цього досягти.

На цьому віковому етапі роль поки що не розглядається цією категорією опитуваних як засіб досягнення результатів у професійній сфері. Тому можемо лише припустити, що у вибірці з іншим віковим діапазоном можливо простежити цю тенденцію, але мета нашого дослідження інша.

Ми переконалися, що об'єднання виділених нами трьох типів ролей («Послідовних - Непослідовних», «Смислоутворюючих - Смыслеитральних» та «Свідомих - Несвідомих») в один фактор має вагомі підстави та виправдане отриманими додатковими результатами з інших методик. Справді, показники, що відповідають за характер, значимість та усвідомленість виконання ролі, є

близькими за значенням і дають можливість всебічно розглянути один із типів поведінки особистості під час виконання ролі.

До третього фактору разом з «Аксіологічно-змістовим - Аксіологічно-нейтральним» типом ролей з позитивним факторним навантаженням увійшли комунікативні й організаторські здібності, копінг-стратегія, що полягає у плануванні вирішення проблеми, а також такі особистісні якості, як товариськість, домінантність, безпечність. З негативним факторним навантаженням у третьому факторі представлений показник багатфакторного дослідження особистості Кеттелла - дипломатичність.

«Аксіологічно-змістові - Аксіологічно-нейтральні» ролі - це тип ролей, що відповідає життєвій позиції особистоті та відображає місце ролі в її рольовому репертуарі, і, відповідно з цим місцем (значенням обраної ролі для людини), характер її виконання.

У цей фактор, поряд з іншими, з позитивним факторним навантаженням увійшли показники методики «КОЗ» - комунікативні (0,50) та організаторські (0,65) здібності.

Показник комунікативних здібностей увійшов також і до першого фактору, але в ньому він виступав більше як показник ініціативності та активності особистості. У третьому факторі показник комунікативних здібностей - це спосіб обміну інформацією, передачі власного досвіду, цінностей та установок, засіб, що дає можливість прояснити власну життєву позицію. У цьому випадку комунікація розглядається як спосіб самовираження особистості.

Організаційні здібності проявляються у здатності до виділення та ранжування власних пріоритетів, це вміння планувати власну діяльність, гнучкість, цілеспрямованість. Ці здібності виражаються в умінні виділяти та чітко формулювати перспективні й найважливіші в кожній конкретній ситуації завдання. Отже, організаційні здібності - це вміння організовувати не лише діяльність інших, але й власну. Людям з домінуванням аксіологічно-змістових ролей, характерне домінування організаційних здібностей. Ці люди мають

здатність організувати власне життя та виконувати ті ролі, що будуть відповідати їх системі цінностей.

Показник копінг-тесту Лазаруса «копінг-стратегія: планування вирішення проблеми» увійшов до третього фактору з позитивним факторним навантаженням (0,40). Це свідчить про те, що люди цієї категорії, зіштовхуючись із труднощами у будь-яких сферах психічної діяльності, використовують переважаючі стратегії поведінки та намагаються справлятися зі складними життєвими обставинами, а не уникати їх. Вони воліють застосовувати довільні проблемно-фокусовані зусилля задля зміни ситуації, що може включати аналітичний підхід до ситуації. Слід відмітити, що лише до третього фактору увійшов один із показників копінг-тесту Лазаруса, який наводить нас на думку про те, що тільки для людей з домінуванням аксіологічно-змістових ролей є характерним свідоме використання стилів і стратегій адаптивної соціальної поведінки, при зіткненні зі складними життєвими ситуаціями.

Серед показників багатофакторного дослідження особистості Кеттелла до третього фактору з позитивним факторним навантаженням (0,43) увійшов показник товаришкості (фактор «А»). Цей показник підтверджує присутність у факторі показника комунікативних здібностей, оскільки відповідає товаришким, соціально пристосованим, добросердим, емоційним, відкритим людям. Інша назва фактору - афектомія. Афектотими відрізняються від інших людей чуттєвим мисленням, чуттєвою доступністю та інтересом до оточуючих.

Також до третього фактору увійшов показник домінантності (0,69). Людям, у яких виражений цей фактор, притаманні або вони хочуть мати якості домінантної, керівної особистоті, а саме: незалежність, сміливість, норавливість та серйозність. Поряд з цими якостями їм також властиві самовпевненість, хвалькуватість, конфліктність, безцеремонність. Майже завжди люди з вираженим фактором «Е» проявляють домінантність чи потяг до домінантності, лідерства через спілкування з іншими людьми.

Показник безпечності (фактор «F») також увійшов до третього фактору з позитивним факторним навантаженням (0,65). Цей показник можна проінтерпретувати як міру емоційності людини та її поріг емоційної чуттєвості. Люди цієї категорії здебільшого мають більш простий, оптимістичний характер, безтурботне ставлення до життя за рахунок зменшення прагнень. Вони щирі у прояві власних почуттів, товариські, енергійні, довірливі люди.

З негативним факторним навантаженням (-0,53) до третього фактору увійшов показник дипломатичності (фактор «N»), який ми будемо розглядати як показник прямолінійності. Для людей цієї категорії властива простота, природність поведінки. Вони володіють неконкретним розумом, емоційною недисциплінованістю. Їх мова та поведінка, здебільшого, пряма та нетактовна. Ці люди цінують лише досягнуті результати.

Отже, люди з домінуванням «Аксіологічно-змістового - Аксіологічно-нейтрального» типу ролі - це рішучі особистості, що мають організаторські та лідерські якості. Поряд з цим, це прямолінійні, товариські, емоційно чуттєві люди. Як правило, вони задовольняються досягнутими результатами, так як мають реалістичні, приземлені прагнення.

Для людей цієї категорії виконання ролі - спосіб самовираження, демонстрації власної життєвої позиції, системи цінностей. Вони не будуть виконувати роль, яка не відповідає їх життєвим принципам чи поглядам.

Висновки. Результати факторного аналізу дають нам можливість зробити такі висновки:

По-перше, нами було виділено три погляди на виконання ролі, а саме: роль як процес активної чи пасивної взаємодії; роль, як засіб досягнення поставленої мети; роль, як спосіб самовираження.

По-друге, ми змогли встановити психологічні тенденції у вигляді статистично значимих взаємозв'язків між виділеною нами типологією життєвих ролей відносно життєвої концепції людини та особистісними проявами, що відображаються в особистісних якостях, рівні міжособистісної взаємодії,

організаційних здібностях, у рівні цілеспрямованості особистості та в способі подолання нею життєвих труднощів.

По-третє, було виявлено співвідношення між домінуючим типом життєвої ролі та особистісними проявами. Це дало змогу згрупувати отримані результати у три групи. До першої, разом з особистісними показниками, увійшли «Активні – Пасивні» життєві ролі; до другої – «Послідовні - Непослідовні», «Смислоутворюючі - Смыслеітральні» та «Свідомі - Несвідомі» ролі; до третьої групи – «Аксіологічно-змістові - Аксіологічно-нейтральні» життєві ролі.

Перспективою подальших досліджень ми вважаємо використання отриманих результатів для створення програми факультативних чи тренінгових занять для юнаків.

Список використаної літератури

1. Выбойщик И. В., Шакурова З. А. Личностный многофакторный опросник Р. Кэттела: учеб. пособие / И. В. Выбойщик. - Челябинск: Изд. ЮУрГУ, 2000. - 54 с.
2. Горностай П. П. Личность и роль: Ролевой подход в социальной психологии личности / П. П. Горностай – К.: Интерпресс ЛТД, 2007. – 312 с.
3. Елисеева И. И., Юзбашев М. М. Общая теория статистики: Учебник / И. И. Елисеева. - 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Финансы и статистика, 2004. - 656 с.: ил.
4. Кон И. С. Междисциплинарные исследования. Социология. Психология. Сексология. Антропология / И. С. Кон // Высшее образование. - Ростов н/Д: Феникс, 2006. - 608 с.
5. Куница В. Н. Межличностное общение / В. Н. Куница, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. - СПб.: Питер, 2001. – 544 с.
6. Лейтц Г. Психодрама: теория и практика. Классическая психодрама Я. Л. Морено: пер с нем. / Г. Лейтц. – 2-е изд. – М.: КОГИТА – Центр, 2007. – 380 с.

7. Максименко С. Д. Генезис существования личности / С. Д. Максименко. – К.: ООО «КММ», 2006. – 240 с.
8. Biddle B.J., Thomas E.J. (Eds.) Role theory: Concepts and research. – N.Y., etc.: Wiley & Sons, 1966. – 453 p.

Literature that was used:

1. Vyboyschik I., Shakurova Z. Lichnostnyj mnogofaktornyj oprosnik R. Kjettela [Personal multifactorial questionnaire R. Kettela]: tutorial / I. Vyboyschik. – Chelyabinsk: SUSU, 2000 – 54 p.;
2. Gornostaj P. Lichnost' i rol': Rolevoj podhod v social'noj psihologii lichnosti [Identity and role: Role approach in social psychology of personality] / P. Gornostaj. – Kiev: Interpress LTD, 2007 – 317 p.;
3. Eliseeva I., Juzbashev M. Obshhaja teorija statistiki [General theory of statistics]: tutorial / I. Eliseeva – 5-th edition. – Moscow: Finance and Statistics, 2004. – 656 p.;
4. Kon I. Mezhdisciplinarnye issledovanija. Sociologija. Psihologija. Seksologija. Antropologija [Interdisciplinary research. Sociology. Psychology. Sexology. Anthropology] / I. Kon // Higher education. – Rostov-on-Don: Feniks, 2006. – 608 p.;
5. Kunicina V. Mezhlichnostnoe obshhenie [Interpersonal communication] / V. Kunicina, N. Kazarinova, V. Pogol'sha. – St. Petersburg: Piter, 2001. – 544 p.;
6. Lejtc G. Psihodrama: teorija i praktika. Klassicheskaja psihodrama Ja. L. Moreno [Psychodrama: Theory and Practice. Classical psychodrama J. L. Moreno] / G. Lejtc – 2-nd edition – Moscow: Cogito – Center, 2007 – 380 p.;
7. Maksimenko S. Genezis sushhestvovanija lichnosti [Genesis of personality] / S. Maksimenko. – Kiev: ООО «КММ», 2006. – 240 p.;
8. Biddle B.J., Thomas E.J. (Eds.) Role theory: Concepts and research. – N.Y., etc.: Wiley & Sons, 1966. – 453 p.

Odintsova A.N.

Psychological tendencies personal manifestations of students who have different types of vital roles.

The results of empirical study on the relationship between the type of vital role and manifestations of human personality are highlighted in the article by Odintsova A.N. "Psychological tendencies personal manifestations of students who have different types of vital roles". The paper presents a typology of private vital roles, which is based on comparison of the concept of "role" with terms such as "life position", "life line", "life strategy", "meaning of life" and "life perspective". Relationship between the dominant type of vital role, of personal qualities, commitment, a way of overcoming the difficulties of life, the level of communication and organizational skills is empirically revealed. The scientific novelty of the material obtained lies in the fact that for the first time at the empirical level has been investigated the relationship between the type of the vital role and manifestations of human personality. The results can be used to create programs and optional training sessions.

Keywords: vital role, typology of vital role, personality manifestation.

Одинцова А.Н.

Психологические тенденции личностных проявлений студентов с различными типами жизненных ролей.

В статье Одинцовой А.М. «Психологические тенденции личностных проявлений студентов с различными типами жизненных ролей» отражены результаты эмпирического исследования взаимосвязи между типом жизненной роли и личностными проявлениями человека. В работе представлена собственная типология жизненных ролей, которая построена на основе сопоставления понятия «роль» с такими понятиями, как «жизненная позиция», «жизненная линия», «стратегия жизни», «смысл жизни» и «жизненная перспектива». На эмпирическом уровне выявлено соотношение между доминирующим типом жизненной роли и личностными качествами, целеустремленностью, способом преодоления жизненных трудностей, уровнем коммуникативных и организаторских способностей. Научная новизна работы заключается в том, что впервые на эмпирическом уровне была исследована взаимосвязь между типом жизненной роли и личностными проявлениями человека. Полученные результаты могут быть использованы для создания программ факультативных и тренинговых занятий.

Ключевые слова: жизненная роль, типология жизненных ролей, личностные проявления.

Контактна інформація (не для друку):

E-mail: asyaodin@mail.ru

Телефон: 0501948291